

Матеріали IV Всеукраїнської правової науково-практичної конференції
«Соціологічні проблеми права очима молодих науковців та практиків»
20 березня 2014р.

ЗМІСТ

Костицький В.В. Соціальна обумовленість права як основа теолого-соціологічного праворозуміння	126
Беляєва М.В. Інститут лобіювання як одна з форм взаємодії владних структур демократичної держави та інститутів громадянського суспільства.....	127
Васін М. Проблеми правового регулювання взаємовідносин держави і церкви в демократичному суспільстві	128
Вітвіцький С.С. Медіаконтроль як форма громадського контролю.....	132
Григорович Р.В. Соціологічні проблеми використання питної води та ведення господарської діяльності, пов'язаної з використанням води	133
Грицай І.О. Протестний рух як крайня форма спілкування суспільства з державою.....	134
Зимовець А. Проблеми визначення ознак взаємної відповідальності держави та людини.....	135
Ігнатенко О.П. Формування благоустрою населених пунктів у Франції.....	137
Коморна Л. Соціолого-правова характеристика функцій систематизації екологічного законодавства України.....	139
Компанець К.В. Політичні гарантії в системі загальних гарантій державного ладу України	140
Наливайко Л.Р. Якісні освітні моделі: зарубіжний та вітчизняний досвід	142
Костицький В. Соціолого-правові проблеми визначення статусу працівників Національного Банку України.....	145
Лапчак І.В. Соціолого-правова характеристика охорони та раціонального використання лісів як складової екологічної функції держави	146
Обрізко І. Поняття та зміст спеціалізації судів як принципу організації судової влади...	148
Степаненко К.В. Сучасні тенденції політичної соціалізації в Україні.....	151
Перчеклій І. Соціолого-правова цінність конституційного права власності українського народу на природні ресурси	153
Щербина Є. М. Інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади у сфері благоустрою населених пунктів.....	154

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ПРАВА ЯК ОСНОВА ТЕОЛОГО-СОЦІОЛОГІЧНОГО ПРАВОРОЗУМІННЯ

Костицький В.В.

(д.ю.н., член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор)

Розвиток правової науки в останні роки проходить в умовах нагромадження кількісних ознак майбутньої гострої дискусії щодо поняття і призначення права у суспільстві. Право як феномен суспільного розвитку багатогранне як і багатогранне суспільство.

Сьогодні домінуючими є нормативне позитивістське розуміння права як державної волі, закріпленої у законі, спроби повернутися до юснатуралізму та активізації ерліхівського соціологічного розуміння права. У контексті останнього – теолого-соціологічне розуміння права, запропоноване автором, яке впливає із визнання божественного походження права та його соціальної обумовленості.

У зв'язку із цим виділимо ознаки, що дають підстави говорити про соціальну обумовленість права.

1. В основі теолого-соціологічного праворозуміння визнання Морального імперативу, дарованого людині Всевишнім, першоджерелом права. Суспільство «будує» право навколо Морального імперативу. Отже, як нормотворча діяльність держави, так і правотворча діяльність суспільства мають відповідати Моральному імперативу.

2. Соціальні норми моральні за змістом. Закон та інший нормативний правовий акт створюють правовий порядок та стають частиною права, якщо відповідають вимогам Морального імперативу. Свого часу ще Б.О. Кістяківський попереджував про те, що правові інститути не можуть існувати, якщо у суспільстві не знаходиться достатньої кількості людей, здатних поважати право й обстоювати його з моральною енергією.

3. Саме моральний зміст визначає право як суспільне явище. Мораль – це система етичних цінностей, норм і правил поведінки особи, професійної групи або спільноти, політичної партії або громадської організації, суспільної групи чи класу. Мораль як одна із форм суспільної свідомості, по суті є ієрархічно упорядкованою системою загальноприйнятних у соціумі цінностей. З другого боку, мораль – система поглядів, норм, уявлень і оцінок, які регулюють суспільне життя та поведінку людини, регулятор суспільних відносин.

4. Суспільна мораль на відміну від індивідуальної, групової чи корпоративної моралі є феноменом вищого порядку. Це система цінностей та норм і правил поведінки, які визнаються усім суспільством або його переважною більшістю. Суспільна мораль є результатом загальносуспільного мовчазного консенсусу, результатом якого є визнання того, що є добром чи злом, чесним чи нечесним, справедливим чи несправедливим, прийнятним чи неприйнятним. Такі норми і уявлення «народжуються» і «живуть» у народі у вигляді традицій, ціннісних установок, загальноприйнятних правил, етичних імперативів. Таким чином, соціальна обумовленість права має моральний фундамент.

5. Соціальна обумовленість права також впливає із розуміння права як системи прав і свобод особи. Людина створена вільною, а тому основою її життя є свобода, яка визначається правом на життя, правом на сприятливе для життя довкілля, правом на індивідуальну творчість, включаючи підприємницьку, а також правом на приватну власність і правом на участь у вирішенні загальносуспільних справ та управлінні і державою.

6. Ще одна ознака соціальної обумовленості права у тому, що право є засобом закріплення публічної влади. Влада має суспільний характер, соціальне призначення. В основі легітимності влади її моральність, функціонування у відповідності із правовими приписами. Гарантією реалізації прав і свобод людини та народу, стабільності влади та забезпечення участі народу у здійсненні влади є поділ влади. Сьогодні ми говоримо, що геніальне обґрунтування Ш. Монтеск'є теорії розподілу влади уже не відповідає вимогам

реалізації принципу справедливого функціонування влади та доступу народу до її здійснення. Тому виявляється необхідність повернення до першоджерела, визнання народу суб'єктом влади, який реалізує її безпосередньо на виборах та референдумі, а також через три гілки представницької (законодавча влада, глава держави (президент, монарх), місцеve самоврядування) та чотири гілки функціональної влади (виконавча, судова, контрольна та атестаційна).

8. Соціальна обумовленість права впливає із співвідношення останнього із таким суспільним інститутом, як держава. Держава встановлює чи санкціонує право, яке відображає загальнолюдські інтереси, потреби, певні соціальні прагнення і бажання більшості населення, закріплює права та свободи громадян, створює механізми їх гарантування та реалізації.

9. Особливістю права є те, що воно не лише виражає та закріплює, а й охороняє та захищає загальнолюдські цінності, закріплює систему державного механізму, покликано виконувати ці завдання через здійснення функцій держави. Оптимальним для сучасного стану громадянського суспільства та врахування демократичних засад світового розвитку видається побудова правової держави, яка спроможна поєднати можливості неолібералізму та етатизму, забезпечити необхідний патерналізм щодо громадянського суспільства у важливих сферах суспільного життя на засадах верховенства права та пріоритету прав і свобод особи у здійсненні функцій держави.

10. Юридичним закріпленням останньої тези розглядається конституція держави, яка, по суті, є суспільним договором, у якому закріплені як права і свободи людини, так і вихідні принципи організації публічної, у тому числі державної влади на засадах її поділу на представницькі та функціональні гілки.

11. Право як суспільний феномен є виразом загальної волі, акумулює у собі загальносуспільний інтерес. Разом з тим, основне призначення права у збалансуванні загальносуспільної волі та особистого інтересу. Із останнім взаємопов'язане розуміння права як міри добра і справедливості, що ілюструє призначення права у суспільстві.

12. Право – «живий» організм, в основі якого його застосування суспільством. Правові положення, не визнані і незастосовувані суспільством, залишаються, як писав з цього приводу Євген Ерліх, «мертвими» нагромадженнями букв і слів.

ІНСТИТУТ ЛОБІЮВАННЯ ЯК ОДНА З ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДНИХ СТРУКТУР ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Беляєва М.В.

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін)

Лобіювання є невід'ємною складовою політичного процесу в демократичному суспільстві, оскільки це особлива система реалізації інтересів різноманітних груп громадськості шляхом впливу на законодавчі та виконавчі органи державної влади. В Україні лобіювання сприймають як нелегітимний процес: для нього досі не встановлено правил, а самий лобізм часто асоціюють з корупцією [1, с. 40].

Оскільки природно, що певні особи та угруповання, які мають сильні економічні важелі й значні інтереси та можливості щодо впливу на державну політику й політичних та державних діячів, намагаються цей вплив реалізувати. Цей вплив давно вже отримав офіційну назву лобізму (від. англ. lobby – кулуари).

У правовій і політологічній науках термін «лобізм» (або «лобіювання») розуміється як дії представників недержавних організацій у ході контактів з представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою добитися прийняття (чи

неприйняття) рішень відповідно до інтересів соціальних груп, що представлені цими організаціями. Лобізм – це одна з форм взаємодії владних структур демократичної держави та інститутів громадянського суспільства (зокрема, інтереси можуть мати екологічний, місцевий, підприємницький, професійний характер). При цьому поняттям лобізму варто окреслювати виключно сферу взаємовідносин держава – групи інтересів, не включаючи до лобістів політичні партії (рухи та блоки), депутатські фракції та групи, а також дії тих громадян, які захищають приватні інтереси [2, с. 43].

Лобізм може мати як негативний, так і нейтрально-позитивний характер. У першому, негативному прояві він являє собою протиправний тиск на представників влади, хабарництво, корупцію, за допомогою яких приймаються рішення в інтересах певних груп та осіб. У нейтрально-позитивному прояві лобізм є нормальним елементом демократичного процесу. Він є формою законного впливу «груп тиску» на управлінські, в тому числі законодавчі, рішення з метою задоволення інтересів певних соціальних структур і верств населення. На думку багатьох фахівців, лобізм є невід'ємним елементом будь-якої системи правління, тому в багатьох країнах пішли шляхом законодавчого регулювання діяльності сил, щоб поставити їх у цивілізовані рамки [3, с. 210]. Прийняття аналогічного закону в Україні є нагальною потребою, що з одного боку, забезпечить впорядкування, юридичну регламентацію такого складного процесу, як лобізм, а з іншого дозволить нівелювати його негативні сторони та підсилити позитивні.

Запровадження інституту лобіювання в Україні дозволить підвищити ефективність державного контролю та врахування пропозицій громадян, оскільки лобізм дасть змогу різним групам інтересів долучатися до процесу ухвалення рішень і вироблення політики.

Сьогодні необхідно розвивати лобіювання як посередників між громадськістю і органами держави з метою впливу на процес ухвалення сприятливого законодавчого або нормативного рішення. Органічна взаємодія громадян, громадських об'єднань, організацій, установ, які спеціалізуються на лобістській діяльності з органами державної влади є необхідною умовою подальшого становлення, розвитку та функціонування держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник І. Особливості процесу лобіювання в Україні та Об'єднаній Німеччині / І. Мельник // Парламентські читання. Друга Міжнародна наукова конференція. — К. : Києво-Могилянська академія : Вістка, 2011. — 84 с.
2. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії : монографія / І. О. Кресіна, О. В. Скрипнюк, А. А. Коваленко, С. В. Перегуда, О. М. Стойко та ін. ; за ред. І. О. Кресіної. — К. : Логос, 2007. — 314 с.
3. Наливайко Л. Р. Політична функція Української держави: теоретико-правові та конституційно-правові засади : монографія / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. — К. : Хай-Тек Прес, 2013. — 316 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Васін М.

(здобувач Інституту законодавчих передбачень та правової експертизи)

Науковий керівник – д. ю. н., проф. В. Костицький

З часів здобуття незалежності та у теперішній час в Україні спостерігається стабільний приріст кількості релігійних організацій різних конфесій з домінуючою роллю християнства. На сьогодні багатоконфесійність стала очевидним і незворотнім фактом для України, що обумовлено гарантуванням державою права на свободу світогляду [1] і віросповідання для кожної людини та забезпеченням рівності перед законом усіх релігій, віросповідань та релігійних організацій. Крім цього, церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова [2].

Такі принципи взаємовідносин держави і церкви (релігійних організацій) закріплені в статті 35 Конституції України та в статтях 3 – 5 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації».

З 1991 року, коли на зорі молодої незалежної держави була проголошена свобода віросповідання, в Україні почалося відродження церков і релігійних громад – одні виходили з підпілля, інші відроджувалися як такі. Крім цього, на українській території з'явилися і нові релігійні течії. Цей процес на початку 90-х років був настільки активним, що в умовах відсутності усталеної законодавчої практики і механізмів впорядкування цих суспільних відносин призвів до відкритих міжцерковних конфліктів та громадських протистоянь на релігійному ґрунті.

Наявність небезпечної для розвитку суспільства конфліктності на релігійному ґрунті і необхідність їх розв'язки мирним шляхом дали поштовх для створення в 1996 році Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. На момент заснування до складу Ради Церков входило 13 конфесій. Проте за п'ятнадцять років своєї діяльності вона розширила своє представництво до 18 церков і релігійних організацій, серед яких православні, греко- і римо- католицькі, протестантські церкви, а також одне іудейське та три мусульманські релігійні центри [3, с. 5].

Слід відзначити, що ініціатива утворення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій була підтримана на найвищому рівні державного керівництва. Проте до цього часу широкій громадськості не відомо, чи було її діяльність започатковано певним нормативно-правовим документом, або лише шляхом підписання главами конфесій декларації про співпрацю. Серед відомих нормативно-правових документів із цього питання можна назвати Програму діяльності Кабінету Міністрів України, схвалену постановою Верховної Ради України від 15.10.1996 року № 412. Цим документом Уряду було доручено здійснити заходи, спрямовані на створення Всеукраїнської ради церков і релігій. При чому у якості аргументації такого рішення зазначалось, що з прийняттям Конституції України стосунки між державою і церквою повинні бути стати більш гармонійними, проте релігійна ситуація в державі залишається складною [4]. Відтак, Кабінет Міністрів України у програмі своєї діяльності вбачав за необхідне створення міжконфесійного консультативно-дорадчого органу, яким і стала Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій.

Організаційне забезпечення Ради Церков до 2005 року здійснював Державний комітет України у справах релігій, але після подій Помаранчевої революції та ліквідації Комітату її діяльність перейшла на рівень повної самоорганізації шляхом утворення секретаріату із представників церков і релігійних організацій, що входять до складу Ради.

Унікальність Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій полягає не тільки в регулярних зустрічах і реальному діалозі часом настільки різних у своїй теології і переконаннях глав конфесій, але і у практичних результатах. Незважаючи на всі відмінності, Рада Церков успішно знаходить взаєморозуміння в питаннях захисту релігійних прав і свободи

віросповідання в рівній мірі для представників усіх релігій. Для цього глави конфесій із залученням експертів готують спільну позицію та власний порядок денний в діалозі з українським парламентом і урядом, а також вищим керівництвом держави, що робить більш ефективними їх зусилля у сфері законодавчого забезпечення релігійних прав і свобод.

Не менш важливою є і роль Ради Церков у захисті високих моральних цінностей у суспільстві, в тому числі в питаннях захисту інституту сім'ї та традиційного шлюбу як союзу чоловіка і жінки. Також докладаються зусилля в сфері вирішення соціальних проблем суспільства, протидії алкоголізму, наркоманії та іншим хворобам суспільства, популяризації здорового способу життя та посилення морально-виховної складової у шкільних програмах.

При цьому слід зауважити, що створення та функціонування такого роду міжконфесійних рад не врегульовано законодавством України з питань свободи совісті та діяльності релігійних організацій. Однак і до діяльності громадських об'єднань цей тим суспільних відносин важко віднести. Фактично на сьогодні Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій існує без будь-якого юридичного статусу, формалізуючи свою діяльність у власному положенні та інших установчих документах, ухвалених з доброї волі керівників церков і релігійних організацій без втручання з боку органів державної влади [5, с. 13].

На відміну від цього, при низці міністерств та інших центральних органів виконавчої влади існують спеціалізовані громадські ради по співпраці з церквами і релігійними організаціями. Їх діяльність була формалізована шляхом укладання угод між міністерствами та Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій або окремими главами конфесій, на підставі яких відповідні міністерства видавали наказ про створення таких консультативно-дорадчих органів. Як приклад, можна назвати Громадську раду при Міністерстві науки і освіти України з питань співпраці з церквами і релігійними організаціями, Громадську раду при Міністерстві охорони здоров'я України з питань співпраці з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій, Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України.

Важливу роль церкви (релігійні організації) зіграли в останні чотири місяці в ході громадських протестів в Україні, спрямованих на боротьбу з корупцією, репресіями та утисками прав людини, перевищенням владних повноважень та зловживанням владою. Фактично глави українських конфесій виступили як посередники між суспільством і представниками влади, намагаючись знайти мирні шляхи вирішення суспільно-політичної кризи, що особливо загострилася наприкінці 2013 року.

Після трагічних подій на київському Майдані незалежності та подальшої зміни влади виникла нова загроза, пов'язана з вторгненням російських військ на територію суверенної Української держави та окупацією півострова Крим. І в цей тривожний час церкви і релігійні організацією публічно засудили російську агресію і пов'язані з нею наклепи в російських ЗМІ, спрямовані на розпалювання міжнаціональної ворожнечі і провокацію

конфліктів на релігійному ґрунті. У цей час Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, як і окремі глави церков, відкрито виступила із засудженням військової інтервенції Росії і закликала до мирного розв'язання всіх протиріч, які виникають на міждержавному рівні.

Ще до цього глави українських конфесій набули досвіду громадянської дипломатії, провівши виїзне засідання Всеукраїнської Ради Церков в Єрусалимі в 2009 році та низку зустрічей з високопоставленими чиновниками держави Ізраїль. У 2012 році відбулася поїздка делегації Ради Церков до Канади і США, де на громадському і державному рівні вшанувати спадщину українського митрополита Андрея Шептицького, який у роки другої світової війни врятував сотні євреїв, незважаючи на загрозу власному життю. Після цього відбулося кілька поїздок до Брюсселя, де релігійні лідери України підтвердили прагнення українського народу до демократичних цінностей та європейської інтеграції.

Церква як суспільний інститут користується найбільшою довірою українських громадян, в порівнянні з іншими інституціями. Близько 70 % українців довіряють або схильні довіряти Церкві, в той час як парламенту довіряють всього 13,7 % громадян, а судам – 12 % [6].

Цей капітал суспільної довіри обумовлює той величезний потенціал, який мають релігійні інституції в Україні. Тому в інтересах керівництва держави переосмислити конституційний принцип відокремлення держави і церкви, відмовившись від радянської моделі державно-церковних відносин із жорстким витісненням релігійних організацій за межі суспільного життя. На відміну від цього, органам державної влади слід залучати духовний, благодійний і морально-виховний потенціал церков (релігійних організацій) для розв'язання надскладних суспільних проблем, подолання яких потребують консолідації зусиль усього громадянського суспільства [7, с. 704]. Крім цього, Українська держава недостатньо використовує міжнародний потенціал церков, в тому числі їх діяльність у форматі міжнародних міжконфесійних інституцій [8, с. 98].

Таким чином, важливим є вдосконалення нормативно-правової бази України, яка покликана створити основу для співробітництва органів державної влади та релігійних організацій у соціальній, освітній, культурній, морально-виховній сферах [9, с. 47]. Адже на сьогодні, на відміну від вікового досвіду європейських країн, Україна досі не запровадила правові механізми, необхідні для створення та діяльності навчальних закладів із державним стандартом освіти, заснованих релігійними організаціями, досі не достатньо врегульованою є діяльність в Збройних Силах України та інших військових формуваннях військових капеланів (священиків), вдосконалення потребує правове регулювання душпастирської опіки осіб, взятих під варту та ув'язнених за вчинення кримінальних злочинів, остаточного повернення церковної власності відповідно до зобов'язань перед Радою Європи. Ці та інші завдання є актуальними для розвитку відносин між державно і церквою (релігійними організаціями) на основі моделі співпраці, як того вимагають загальноприйняті демократичні принципи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 – 1996 р., № 30, стаття 141.
2. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Відомості Верховної Ради УРСР від 18.06.1991 — 1991 р., № 25, стаття 283.
3. Діалог релігій в Україні // Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. – Київ: 2012. – С. 5.
4. Постанова Верховної Ради України «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» від 15.10.1996 року № 412 // Голос України від 17.10.1996
5. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. Збірник офіційних документів (1996-2007) // Секретаріат ВРЦіРО. – Київ, 2007. – С.13
6. Дослідження: Українці найбільше довіряють церкві і ЗМІ // Публікація в електронних ЗМІ: http://gazeta.ua/articles/politics/_doslidzhennya-ukrayinci-najbilshe-dovirayut-cerkvi-i-zmi-a-sered-politikiv-dvom-opozicioneram/540775
7. Государства и религии в Европейском Союзе. Опыт государственно-конфессиональных отношений // Составитель Герхард Робберс. – Институт Европы РАН. – М: 2009. – С. 704.
8. Релігія і церква в сучасних українських реаліях. Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Релігія і церква в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи» // Співгодовн. Редактори А.Колодний, Г.Попов. – Держкомнацрелігій України. – Київ: 2007. – С.98.
9. Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти. У 2 т. – Т. 2. – Львів: Свічачо, 2011. – С.47.

МЕДІАКОНТРОЛЬ ЯК ФОРМА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Вітвіцький С.С.

(кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

В сьогоденній кризовій політичній ситуації у світі набуває особливої актуальності проведення міжнародних публічних акцій як засобу протидії політиці транснаціональних корпорацій і підконтрольним їм органам влади.

Безпосередньою формою громадського контролю є медіаконтроль. Медіаконтролем за загальним правилом є контроль за діяльністю органів влади за допомогою розповсюдження інформації засобами масової інформації. Право на здійснення медіаконтролю засноване на свободі думки, слова і масової інформації, закріплених у Загальній декларації прав людини [1], в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2], в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права [3], в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права та інших міжнародних актах [4]. Свобода думки, слова і масової інформації передбачена також статтею 34 Конституції України [5].

Засоби масової інформації беруть участь у контролі за діяльністю органів влади шляхом виявлення, збору, обробки і розповсюдження відомостей про її недоліки: корупцію, неефективність, прояви бюрократизму, адміністративного свавілля тощо. Практично ЗМІ здійснюють сильний вплив на розум, настрої та світогляд усіх членів суспільства (включаючи можновладців), порівняне зі впливом офіційної влади. Тому їх часто називають «четвертою владою».

Дієвість медіаконтролю заснована на тому, що публікація або трансляція інформації, що викриває, створює суспільний резонанс, проігнорувати який чиновник не може, оскільки публічне висвітлення інформації, що його викриває, ставить питання про престиж і довіру до влади в цілому [6, с. 79].

В Україні журналісти, викриваючи корупцію в органах влади, з'явилися на початку 90-х років, ті ж із них, кому вдалося після цього залишитися в живих, намагаються займатися цією діяльністю і сьогодні. Розслідування у пресі та на телебаченні випадків корупції в органах влади і управління – основні теми їх виступів. Одним із нових напрямів соціально відповідальної журналістики стало розвінчування «дутих» іміджів політиків. Цей інститут розвинутий в Європі і США, в Україні ж поки тільки створюються передумови для його розвитку. Необхідно також відзначити, що можливість контролю зі сторони ЗМІ прямо пов'язана із забезпеченням журналістам доступу до офіційної інформації.

Журналістами також можуть проводитися різноманітні акції і кампанії, сплановані дії або комплекс дій, спрямованих на вирішення конкретного завдання, перш за все у сфері захисту свободи слова, права на розповсюдження правдивої інформації про

діяльність органів влади. Ця дія чи бездіяльність, які можуть вжити журналісти та інші співробітники ЗМІ для вираження свого протесту. Найбільш розповсюдженими і ефективними із них, на думку О. Панфілова є: 1) відмова від публікації, розповсюдження звідомо неправдивих офіційних повідомлень і публічне повідомлення про це широкому загалу; 2) відмова від заміни публікацій, знятих з цензурних міркувань, і розміщення замість них «білої плями», сітки налаштувань телепередач; 3) запровадження звання «ворог преси» для можновладців, які найбільше відзначилися у приховуванні чи спотворенні інформації, порушенні прав журналістів; 4) покладання квітів, встановлення пам'ятного знаку на місці загибелі колег; 5) організація виставки робіт загиблого при виконанні професійних обов'язків, постраждалого чи інтернованого колеги; 6) публікація серії карикатур, анекдотів, сатиричних статей та інших матеріалів, спрямованих на розвінчування культу особи та розсіювання панічних настроїв у суспільстві; 7) оголошення «хвилини мовчання» в телерадіофері на знак протесту проти конкретних неправомірних дій, спеціальна тематична заставка; 8) збір підписів читачів та всіх зацікавлених громадян на підтримку конкретного ЗМІ або проти дій посадових осіб, які порушують діюче законодавство [7, с. 15-16].

Не дивлячись на те, що ЗМІ покликані робити діяльність органів влади більш прозорою для громадян, а в сучасному світі в більшості випадків ЗМІ підпорядковані та відображають інтереси органів влади чи великих фінансово-промислових груп. В такій ситуації не лише підвищується роль незалежної преси, а, в першу чергу, стає надзвичайно високою здатність аналізувати і відкидати звідомо неправдиву чи спотворену інформацію.

З розвитком Всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет органи влади не здатні повною мірою контролювати всю трансляційну інформацію (хоча такі спроби постійно з'являються), а це означає, що кожен має можливість отримувати правдиву інформацію про діяльність посадових осіб. В таких випадках ключову роль відіграє саме наявність у населення бажання отримувати правдиву інформацію про діяльність органів влади, роблячи медіаконтроль повноцінним елементом механізму громадського контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Офіційний вісник України. — 2008. — № 93. — Ст. 3103.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13. — С. 270.
3. Международный пакт о гражданских и политических правах // Международные акты о правах человека : сборник документов / [сост. В. А. Карташкин, Е. А. Лукашева]. — 2-е изд., доп. — М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА—ИНФРА-М), 2002. — С. 52-67.
4. Международный пакт о экономических, социальных и культурных правах // Международные акты о правах человека : сборник документов / [сост. В. А. Карташкин, Е. А. Лукашева]. — 2-е изд., доп. — М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА—ИНФРА-М), 2002. — С. 52-67.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
6. Гончаров А. А. Гражданский контроль над органами власти / А. А. Гончаров. — М. : Весь Мир, 2010. — 224 с.
7. Панфилов О. Активное ненасилие: Как правильно провести публичную акцию протеста / О. Панфилов. — М. : Права человека, 2003. — 71 с.

СОЦІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПИТНОЇ ВОДИ ТА ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ВОДИ

Григорович Р.В.

(юрист)

Соціологічна характеристика використання питної води та ведення господарської діяльності у сфері питного водопостачання вимагає вирішення питань аналізу чинної нормативно-теоретичної бази України у досліджуваних відносинах, зовнішньої оцінки практичної реалізації цих норм, дослідження успіхів і недоліків правового регулювання господарської діяльності, пов'язаної з використанням водних ресурсів як на теоретичному, так і практичному рівнях у сусідніх країнах. Існуючий стан водних

ресурсів та широке використання вод (водних об'єктів) в Україні свідчить про необхідність детальнішого дослідження проблем водокористування для забезпечення збереження, науково-обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки.

Сучасний багатогалузевий господарський комплекс України вимагає використання значних обсягів води. Використання води всіма галузями економіки у 2009 році становило 9360 млн. куб. м і характеризувалося наступними показниками: комунальне господарство – 2181 млн. куб. м; промисловість – 4719 млн. куб. м; сільське господарство – 2914 млн. куб. м.

Найбільшими водоспоживачами (зі щорічним обсягом понад 500 млн. куб. м.) у розрізі регіонів залишаються Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області та Автономна Республіка Крим.

Згідно законодавства господарська діяльність у сфері питного водопостачання включає централізоване питне водопостачання міст, інших населених пунктів; питне водопостачання за допомогою пунктів розливу питної води (в тому числі пересувних); виробництво фасованої питної води; питне водопостачання за допомогою індивідуальних та колективних установок (пристроїв) підготовки питної води.

Водним кодексом України закріплено перелік водокористувачів, однак не закріплено поняття водокористувача. Таким чином, відповідно до частини 1 статті 42 Водного кодексу України водокористувачами в Україні можуть бути підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземні фізичні і юридичні особи та особи без громадянства. Тобто ці особи можуть мати і реалізовувати певні права і нести відповідні обов'язки.

Ще одним важливим поняттям, що дає нам можливість зрозуміти характер діяльності, пов'язаної з використанням води є основне поняття господарської діяльності, яке можна знайти в різних нормативно-правових актах: в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року: господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару; в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року міститься таке визначення: господарська діяльність – будь-яка діяльність особи, направлена на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, у разі коли безпосередня участь такої особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку є комерційною (підприємницькою) діяльністю, а суб'єкти такої діяльності є підприємцями. Підприємницька діяльність – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Таким чином, в основі використання питної води та ведення пов'язаної з цим господарської діяльності лежать суспільні відносини, що і визначає соціологічний характер цієї проблеми.

ПРОТЕСТНИЙ РУХ ЯК КРАЙНЯ ФОРМА СПІЛКУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА З ДЕРЖАВОЮ

Грицай І.О.

(кандидат юридичних наук доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Згідно із тлумачним термінологічним словником з Конституційного права протест (нім. Protest, лат. Protestari – публічно заявляти, свідчити) – відкрите проголошення

незгоди окремою особою, групою осіб чи соціальною спільнотою щодо певних соціальних явищ або політичних дій. Як правило, протест здійснюється у формі звернення до органів влади та її представників або до громадськості з метою подолання негативних, на думку тих, хто протестує, суспільних явищ [1]. Протестний рух – масові виступи населення на захист чого-небудь або проти чого-небудь, що має важливе суспільне значення.

Сьогодні в будь-якій державі, особливо, в тій яка ототожнює себе як демократичну, існує безліч організацій які проводять різні соціологічні дослідження, опитування, анкетування, що дозволяє вивчити настрої в суспільстві. За деяким причинним наслідками результати робіт даних організацій мають малоефективні або помилкові результати (замовні соціопитування, відвертий непрофесіоналізм, брехливі з вузько-політичними або вузько-соціальними зрізами суспільства). Стаття 39 Конституції України проголошує, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщають органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Як відомо, ця конституційна норма побудована на міцному міжнародно-правовому фундаменті: Загальній декларації прав людини, міжнародному пакті про громадські і політичні права (МПГПП) та Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКПЛ) та інших документів. Так, ст. 30 Загальної декларації прав людини проголошує, що кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій; ст. 21 Міжнародного пакту про громадські і політичні права передбачає, що визнається право на мирні зібрання і користування цим правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих які накладаються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення.[2] Можна зазначити, що яскравий та чітко виражений настрої в суспільстві спостерігається саме через громадські збори, мітинги та протестний рух.

Зі зростанням соціальних проблем та накопиченням напруженості у суспільстві, здійснюється зосередження протестної енергії, яка рано чи пізно проявить себе в активній фазі з непередбачуваними наслідками (масові заворушення, революція, збройні конфлікти). Чим більш жорстка система стримування або подавлення виражень громадського невдоволення, тим більш ємним буде накопичення протестної енергії. Взаємовідносини між владою та протестним рухом повинно бути максимально ліберальним. У такому випадку протест носить менш агресивний характер та відповідно проходить з незначними соціальними потрясіннями. Грамотні взаємовідносини між владою та протестним рухом, це запорука успіху у вирішенні соціального конфлікту в мирний спосіб.

Соціальні потрясіння, які проходять в Україні, потребують детального та комплексного вивчення. Саме комплексного. Єдину наукову роботу повинні провести фахівці з різних напрямків. Очевидно проблема носить багатогранний характер. Вона має соціальну, юридичну, політичну, морально-етичну сторони та можливо навіть військово-політичну. Всі дані аспекти взаємозалежні, а отже вивчення окремого пункту цієї проблеми не дасть відповіді на дуже важливе питання: «Як уникнути великих соціальних потрясінь?»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л. Р. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. – К. : Хай-Тек Пресс, 2013. – С. 246-247.
2. Крупчан О. Д. Щодо питань про прийняття закону про свободу мирних зібрань громадян / О. Д. Крупчан // Юридична Україна. – 2014. – № 2. – С. 4-7.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК ВЗАЄМНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ЛЮДИНИ

Зимовець А.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри загальнотеоретичних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Розуміння взаємної відповідальності держави та людини як принципу конституційного ладу і водночас загальносоціального принципу права, дозволяє нам визначити ознаки та структуру цієї категорії.

До ознак принципу взаємної відповідальності держави та людини можна віднести регулятивність. Нормативно-регулятивний характер взаємної відповідальності полягає в тому, що, будучи зафіксованою в праві, взаємна відповідальність набуває значення правил суспільної взаємодії, які мають загальнообов'язковий, державно-владний характер. При цьому такий характер стає притаманним як безпосередньо нормам-принципам, так і принципам, які виводяться з норм.

Друга ознака принципу взаємної відповідальності держави та людини – спосіб фіксації в праві. Як відзначається науковцями, важливою ознакою принципів права є спосіб їх матеріалізації у праві. Так, розрізняють два способи вираження принципів права: безпосереднє формулювання їх в нормах права (текстуальне закріплення) і виведення принципів права зі змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення). Текстуальне закріплення принципу взаємної відповідальності держави і людини можна знайти, наприклад, в Конституції України (ст. ст. 1, 3, 5, 6, 21 та ін.), які проголошують принципи суверенності і незалежності, демократичності і соціальності держави, її правову спрямованість, визнання людини найвищою соціальною цінністю, відповідальність держави, її органів та посадових осіб за шкоду, заподіяну людині та ін.

Другим способом вираження принципу взаємної відповідальності держави і людини є його змістовне закріплення – виведення цього принципу із змісту правових норм. Враховуючи те, що в цьому випадку принцип взаємної відповідальності держави і людини є абстрактним, за його допомогою можна врегульовувати найбільш загальні суспільні відносини. Відтак, принцип буде виражати загальні напрямки, тенденції конституційно-правового регулювання.

В механізмі конституційно-правового регулювання принцип взаємної відповідальності держави і людини виступає у діалектичній єдності з принципами, що дістають текстуальне вираження. Так, принципи законності і справедливості є притаманними будь-якій галузі права, навіть якщо вони текстуально не закріплені у відповідній галузі законодавства.

Третя ознака принципу взаємної відповідальності держави та людини – історичність. Це означає, що історичні умови розвитку суспільства і держави висувають відповідні принципи: вони такі, якими є епоха, люди і їх потреби, спосіб життя, суспільні відносини. (конституційний договір, конституція УНР, Конституція УССР).

Четвертою ознакою принципу взаємної відповідальності держави та людини є загальна цілеспрямованість, оскільки, багато в чому визначають перспективи розвитку не тільки права, а й суспільства і держави і тим самим сприяють усуненню прогалин або ж інших недоліків діючого законодавства.

Із сутнісного боку принцип взаємної відповідальності держави та людини полягає у наявності двох суб'єктів – держави та людини та суспільно значущого зв'язку поміж ними, який виражається у їх взаємній відповідальності.

У загальному значенні під терміном „людина” необхідно розуміти біосоціальну істоту, відмінною рисою якої є свідомість, інтелектуальні та моральні властивості. Термін „людина” активно використовується у Конституції України та конституційному законодавстві. У правовому значенні поняття „людина” розуміється як фізична особа, носій відповідних прав, свобод і обов'язків. В окремих випадках синонімом терміну „людина” у конституційно-правовому регулюванні виступає поняття „особа” (наприклад, ст. 63 Конституції України). У наукових працях досить часто використовується термін „індивід”, який також виступає синонімом поняття „людина”.

Основний Закон України проводить розмежування між поняттями людина і громадянин шляхом встановлення різниці між правами, свободами і обов'язками людини

та правами, свободами і обов'язками громадянина. Людина, яка не знаходиться у політико-правовому зв'язку з державою (апатрид), несе юридичну відповідальність тільки за порушення тих правових приписів, які не пов'язані з наявністю в неї статусу громадянина. Статус фізичної особи як громадянина витікає із цього особливого зв'язку з державою і означає, що громадяни можуть користуватися не тільки правами і свободами людини, а і тими правами і свободами, при закріпленні яких законодавець безпосередньо вказує на наявність громадянства. Відповідно, громадяни несуть відповідальність у випадку порушення заборон та невиконання обов'язків які поширюються як на всіх фізичних осіб, що перебувають на території країни, так і, власне, на громадян цієї держави.

Іноземці, особи без громадянства і біженці, що перебувають в Україні на законних підставах, у відповідності зі ст. 26 Конституції України користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами. Даною нормою встановлено принцип національного режиму у регламентуванні правового статусу іноземців. В залежності від того, в якому обсязі іноземці (а також особи без громадянства, оскільки Закон України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” прирівнює їх правовий статус до статусу іноземця) можуть нести відповідальність за українським законодавством, а відповідно і перед українською державою. В залежності від форми відповідальності, прийнято поділяти іноземців та осіб без громадянства на декілька груп (категорій) осіб.

ФОРМУВАННЯ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ У ФРАНЦІЇ

Ігнатенко О.П.

*(к.е.н., Докторант Національної академії державного управління при Президентові України)
Науковий керівник - д.держ.упр., доц. Н.І.Олійник*

В ході удосконалення державної політики в сфері благоустрою населених пунктів в Україні важливим питанням є вивчення досвіду її формування в розвинених країнах. Для прикладу розгляду взято Францію.

Необхідність втручання держави в економічне життя висловлювали і інші вчені в різних країнах. Однак у Франції в сфері благоустрою населених пунктів вони були більш наближені до практичних заходів, які втілювалися у життя під час містобудівної діяльності, ландшафтної архітектури та озеленення територій.

Серед практичних робіт того часу були праці відомого теоретика - француза Ж. де Шамбері, в яких він висував принципову схему планування міста, і в якій вагоме місце займає система зелених насаджень [2].

Утопіст Ш.Фур'є спрямовував свої зусилля на розроблення проекту справедливого соціального устрою, у тому числі через впровадження містобудівних вимог. Так, Ш.Фур'є ідеалізував невеликі селища. Він представляв місто у вигляді системи трьох концентричних поясів, з яких перший охоплює центр, другий - окраїнні квартали, третій - передмістя. Велике значення Фур'є приділяв зеленим насадженням. Всі поселення він розділив зеленими зонами, обчислив співвідношення забудованих і вільних територій, мінімальну відстань між будинками, ширину насаджених деревами вулиць [3].

У 20-х роках ХХ ст. архітектор Ле Корбюзьє висуває проект сучасного міста чисельністю 3 млн. чоловік. У центральній частині міста розміщуються 60-поверхові хрестоподібні будівлі громадського призначення. Навколо центру розташовуються житлові райони з шестиповерхових будинків. Вся решта території міста - парки і зони відпочинку [1].

Значного внеску до розвитку сфери благоустрою внесли ландшафтні архітектори та озеленювачі. У ряді сучасних теоретичних роботах з благоустрою наведено принципи

схеми систем зелених насаджень.

У XV ст. у Франції садово-паркове мистецтво розвивається в італійських традиціях епохи Відродження (Ренесансу), з урахуванням національних особливостей: з'явилися великі партери без дерев, стрижені боскети, алеї складних форм, теоретично обґрунтовані Анрі Молле в 1651 р. [4].

Французький або класичний стиль в кінці XVII ст. отримує своє втілення в проектах Андре Ленотра. Це парк Во-Ле Віконт у м. Мен (1656 р.), Версаль (1662-1738 рр.), сад Тюїльрі в Парижі (1662 р.), Марлі (1696 р.) та ін. Цей стиль ніс ідеї французького абсолютизму, звеличення влади короля.

З початку XVIII ст. садово-паркове мистецтво Франції XVIII-початку XIX ст. розвивалося в стилі вільного ландшафтного парку.

В 1904 році французький містобудівник Є.Енаррей запропонував дві найбільш ефективні, на його думку, системи зелених насаджень міст: зелених кілець і зелених плям. В обох випадках автор прагнув до рівномірного забезпечення усього міста зеленими насадженнями при мінімальних радіусах їх доступності [3].

Французькі сучасники продовжують вносити значний вклад в розвиток сфери благоустрою населених пунктів, зокрема щодо її соціально-економічної сутності.

Так, Дені Руссо та Жорж Возей [5, с. 4-20] класифікували становлення благоустрою населених пунктів впродовж другої половини XX століття:

- 1) 1948-1962 рр.: відповідь на невідкладні проблеми;
- 2) 1962-1973 рр.: планування;
- 3) 1973-1983 рр.: початок узгодження;
- 4) після 1983 р.: децентралізація.

Автори пропонують розглядати термін «місцевий чи міський благоустрій» разом з іншими термінами «урбанізм» та «упорядкування території», які часто-густо важко розрізнити. Вони зазначають, що цю різницю неможливо виразити в кількох фразах, тому виникає потреба посилатися на теорії більш чи менш загальновідомі, котрі поєднують ці поняття. Вони пропонують відштовхуватись від роздумів про сутності «міста»:

- міста не контролюють більше свого росту;
- постійне ускладнення функціонування міст;
- місто є опертя влади.

Також вони поєднували важливість залежності сутності «благоустрою» від містобудування. Так вони розрізняли:

моделі містобудування: містобудування з погляду творця; містобудування з погляду підрядчика; містобудування з погляду пейзажиста; містобудування з погляду мрійника;

сприйняття міста: шляхи (тротуари, набережні, алеї і взагалі транспортні дороги); межі (мури, ріки, узлісся); квартали (місто як шахівниця, на якій розставлено фігури більш або менш важливі, об'єднані в якесь красиве й строкате ціле); вузли (роздоріжжя, переходи, виходи за воду або метро); орієнтири (фізичні прикмети міста – дзвіниця, вежа, шпиль церкви, собор, природний елемент).

Дені Руссо та Жорж Возей [5, с. 21-29], також розглядали благоустрій з позиції упорядкування території. Вони зазначали, що ті хто займаються благоустроєм діють від імені економічної і політичної влади, що може вносити суперечливі інтереси, а розвиток міст залежить також від їх втручання та запропонованих проектів.

В загальному контексті на думку Дені Руссо та Жорж Возей [5, с. 21-29] плани урбанізму можуть розроблятися на рівні міст, включаючи обмеження великих об'єктів і нових впроваджень, щоб місто було полюсом чи стратегічною віссю, що визначається державною владою. У Франції це виглядає, головним чином як шлях від державного до місцевого, з урахуванням регіональних та міжкомунальних особливостей. Таким чином, ієрархізована влада залучається до прийняття рішення.

Упорядкування території та її окремих районів залежить від наступного:

1) благоустрій залежить від політичної влади – а саме від рівня і широти повноважень органів влади і не завжди відповідає реальним потребам;

2) благоустрій залежить від економічної влади – якщо місцевий розвиток залежить від політичної влади, то він також залежить і від економічної стратегії великих світових і національних підприємств;

3) благоустрій залежить від технологічних нововведень – місцевий благоустрій є той, що виникає в результаті нових технологій, котрі надають місту все більшої і більшої «доцільності».

У всіх теоретичних розробках з благоустрою населених пунктів щодо містобудування, ландшафтної архітектури та озеленення територій значне місце відводилося розробці вимог до містобудування, ландшафтної архітектури та озеленення, що в подальшому набули правового характеру в питаннях державного регулювання.

За результатами дослідження можна підсумувати, що на прикладі Франції, вдалося визначити соціально-економічні передумови становлення сфери благоустрою населених пунктів, у тому числі теоретико-методологічних засад державного регулювання цієї сфери, що базуються на розвитку суспільного добробуту за рахунок постійного підвищення вимог до стану територій життєдіяльності населення, у тому числі сфери благоустрою населених пунктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектор Ле Корбюзьє [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://studzona.com>.
2. Бирюков Л.Е. Основы планирования и благоустройства населенных мест и промышленных территорий: уч. пособие для вузов / Л.Е.Бирюков. - М.: Высшая школа, 1978. - 232 с.
3. Розвиток зеленого будівництва в містах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://flowerlib.ru>.
4. Теодорский В.С. Садово-парковое строительство и хозяйство: Учеб. для техникумов / В.С. Теодорский. – М. : Стройиздат, 1989. – 351 с.
5. L'amenagement urbain [Text] / D. Rousseau, G. Vauzeilles. - Vendome : PUF, 1992. - 126 p. - (Que sais-je?).

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІЙ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Коморна Л.

(кандидат юридичних наук)

Законодавство розвивається у суспільстві і самим суспільством, а тому його систематизація має здійснюватися з врахуванням особливостей життя соціуму.

Під функціями систематизації екологічного законодавства України слід розуміти такі відносно відокремлені напрямки їх однорідного впливу на стан екологічних правовідносин, в результаті якого відбуваються відповідні бажані, соціально очікувані та соціально корисні зміни існуючого стану цих відносин відповідно до поставлених цілей і завдань зазначеної галузевої систематизації.

До функцій систематизації екологічного законодавства України доцільно, на наш погляд, віднести такі, як:

- правотворча (або функція розвитку відповідної галузі законодавства);
- уніфікаційна (уніфікація термінології, принципів, правових підходів, “стиснення” нормативного масиву);
- правозастосовча (поліпшення орієнтування в екологічному законодавстві в цілях його оперативнішого, більш ефективного та правильного застосування на практиці);
- наукова (сприяння більш ґрунтовному та цілеспрямованому вивченню відповідної галузі законодавства, проведенню подальших наукових досліджень у цій сфері тощо);
- регулятивна (визначення основних параметрів майбутньої моделі систематизованої галузі законодавства);
- нормативно-моделююча (моделювання майбутніх норм екологічного права);
- інноваційна (наповнення нормативного матеріалу новими чи оновленими нормами та інститутами екологічного права);

- інтегративна (сприяння інтеграції законодавчого матеріалу в рамках відповідної галузі);
- комунікативна (посилення системних зв'язків всередині системи екологічного законодавства та зв'язків з іншими галузями національного законодавства).

Значимість цих функцій визначається їх системним впливом на екологічне законодавство у ході його систематизації, сприянням створенню несуперечливого та узгодженого законодавчого масиву, відіграє важливу роль у реалізації правової реформи в державі, визначає специфіку державного управління в галузі охорони природи та природокористування, а також посилення рівня захищеності екологічних прав громадян, відіграє значну роль у реалізації економіко-правового механізму охорони довкілля в Україні, теоретико-методологічні основи якого були розроблені в українській юридичній науці В.В. Костицьким.

Це означає, що у єдиному механізмі мають поєднуватися як економічні (власне економічні) регулятори, так і правові чинники, які складають систему, що об'єднує у своїй структурі такі підсистеми, як організаційно-правова, інституційна, функціональна та економічна (ресурсна).

Систематизація екологічного законодавства сприяє дальшій інтеграції всіх цих підсистем, більш злагодженій та ефективній роботі такого механізму, посиленню ролі правових регуляторів у поєднанні власне економічних та юридичних інструментів охорони довкілля та природокористування.

Така систематизація також надає відповідній державній політиці у цій сфері більш чіткої цілеспрямованості, формальної визначеності, загальнообов'язковості, сприяє оптимізації та підвищенню ефективності правового регулювання відносин у галузі екології, застосуванню превентивних, оперативних, стимулюючих і примусових заходів до юридичних та фізичних осіб щодо використання природних ресурсів та їх відходів і юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

У функціях систематизації екологічного законодавства, зокрема, відображаються основні напрямки правотворчої діяльності, спрямовані на свідоме перетворення відповідної галузі законодавства. Функції систематизації екологічного законодавства структуруються відповідно до засад та цілей систематизації (в їх основі лежать цілі і завдання цієї систематизації), а відтак вони відбивають специфіку цієї галузі та специфічність урахування у такій діяльності загальних закономірностей систематизаційного процесу як планомірного, цілеспрямованого та системного правотворчого процесу уповноважених органів державної влади щодо якісного перетворення відповідної галузі законодавства України відповідно до визначених цілей і завдань його систематизації.

ПОЛІТИЧНІ ГАРАНТІЇ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ДЕРЖАВНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

Компанець К.В.

(викладач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Формування та становлення в Україні правової держави та громадянського суспільства безпосередньо пов'язано з проблемою створення системи ефективних гарантій державного ладу, вирішення якої базується на розробці та застосуванні системи загальних умов і спеціальних засобів, що забезпечують існування та дієвість інститутів державного ладу. Тому розгляд гарантій державного ладу та їх видів є одним з актуальних завдань як в теорії, так і на практиці.

Політичні гарантії посідають важливе місце в системі гарантій державного ладу України, оскільки вони формують основу демократичної правової держави, сприяють

демократизації політичної системи України.

Політичні гарантії державного ладу – це передбачена Конституцією та іншими нормативно-правовими актами України система народовладдя, відповідним чином зорієнтована політика держави, спрямована на демократизацію політичної системи України як сукупності державних і недержавних інститутів, які здійснюють владу, управління суспільством, етнічними та іншими групами, забезпечують стабільність суспільства, відповідний порядок у ньому. Політичними гарантіями державного ладу є сукупність політичних чинників, які забезпечують сприяння існуванню демократичного правового режиму в країні [1, с. 386-387]. Перш за все, політичні гарантії державного ладу передбачають стабільність політичних структур, належний рівень політичної культури в суспільстві тощо.

В юридичній літературі під політичними гарантіями розуміють державно-правовий режим; організацію та функціонування системи органів державної влади за принципом розподілу влад; народовладдя, основу якого складає політична та ідеологічна багатоманітність, що являє собою багатопартійність, різноманітність громадських об'єднань та виступає як форма демократії; самостійність місцевого самоврядування в межах своїх повноважень; всебічну гарантованість прав і свобод людини та громадянина [2, с. 88].

Політичні гарантії визначають як саму систему організації державної влади в державі, належність її народу. А саме демократичний порядок формувань представницьких органів державної влади шляхом вільних демократичних виборів. Важливою політичною гарантією в цьому аспекті є народний контроль, який забезпечує залучення великої кількості мас до різносторонньої державної діяльності. Таким чином, політичною гарантією є активність суспільних організацій [3, с. 50-51]. При цьому будь-який контроль є необхідною умовою подальшого становлення та розвитку відкритої держави та відкритого суспільства в Україні.

Практична значимість зазначених гарантій наголошується А. Зарицьким, який під політичними гарантіями розуміє всебічний розвиток і вдосконалення політичної системи суспільства, всієї загальної системи демократії з основоположною ідеєю самоврядування народу, що є однією з найважливіших в теорії. Суть принципу самоврядування полягає в тому, щоб управління не тільки здійснювалося в інтересах народу, а й закономірно, крок за кроком, ставало безпосередньою справою самого народу [4, с. 17].

Розкриваючи зміст політичних гарантій, українські дослідники П. Рабінович та М. Хавронюк зазначають, що до них відносяться суверенітет держави, суворе дотримання її демократичних засад, фактична незмінність її конституційного ладу, закріпленого в Основному Законі України, суворе забезпечення законності й неможливості зловживань з боку політичної влади, відкритість політичної системи і наявність можливостей для вільної діяльності політичних партій та громадських організацій, наявність усіх інших ознак правової держави в їх сукупності [5, с. 247].

Крім цього, важливою політичною гарантією, як зазначає Т. Заворотченко, є політичний плюралізм, який створює у соціальному житті середовище, необхідне для реалізації всієї системи прав людини. Забезпечуючи свободу суспільства від політико-ідеологічного диктату, він забезпечує і свободу особи [6, с. 51]. Саме політичний плюралізм виражає підпорядкування політики праву як гарантії проти антидемократичного суспільного розвитку. Він передбачає різноманітність інститутів політичної системи, можливість критики політичного життя. Саме політичний плюралізм передбачає існування і визнання різноманітних думок, що служать засобом передачі державі різноманітних цінностей, інтересів та проблем, що існують у суспільстві, для їхнього вирішення та врегулювання.

Необхідно підкреслити важливу для розуміння сутності та змісту політичних гарантій державного ладу України думку, яка полягає у тому, що політичні гарантії є єдиними гарантіями, які стосуються виключно громадян України [7, с. 133]. Зазначеним

підтверджується значимість політичних гарантій державного ладу. Однак треба зауважити, що політичні гарантії дійсно є єдиними гарантіями, які стосуються лише громадян України, але тільки у забезпеченні політичних прав. Політичні гарантії передбачають наявність такого політичного стану держави, за якого забезпечуються стабільність політичної системи держави, суспільства, дотримання законності й правопорядку тощо. Тобто за наявності відповідних політичних чинників, які складають систему політичних гарантій державного ладу України, можна говорити про існування демократичного правового режиму в країні, де забезпечуються права та свободи не лише громадян України, а й усіх без винятку.

В юридичній науці зазначається, що саме політичні гарантії мають визначальний характер щодо державного ладу, неефективність якого гальмує розвиток економічних та інших відносин і, відтак, не дає можливості створити належні економічні, ідеологічні, соціальні, та правові гарантії [5, с. 247]. Політичні гарантії є основою конституційного ладу та, насамперед, полягають у створенні умов для демократичного розвитку всіх форм народовладдя, передусім, у вільних і регулярних місцевих виборів, проведенні місцевих референдумів, поділі влади, соціальній державності, верховенстві Конституції та законів, політичному плюралізмі, багатопартійності, вільному доступі громадян до управління тощо, що є особливо важливим для місцевого самоврядування, оскільки саме на цьому рівні влади громадяни здійснюють і реалізують основні конституційні права та свободи [8, с. 167]. Політичні гарантії відіграють важливу роль у формуванні правової держави та становленні громадянського суспільства. Однак слід зазначити, що всі гарантії державного ладу існують в комплексі та нерозривно пов'язані між собою. За умови політичної стабільності в країні досягається високий економічний рівень в державі. В свою чергу, за умови високого економічного рівня розвитку держави можливим є забезпечення соціальних гарантій, що проявляються у вільному та безперешкодному функціонуванні інститутів розвиненого громадянського суспільства.

Таким чином, політичні гарантії державного ладу формують основу демократичної правової держави, сприяють демократизації політичної системи України. Політичні гарантії державного ладу спрямовані на формування та існування демократичного правового режиму в країні, за якого політика держави спрямована на формування умов із забезпечення належного рівня життя для всього суспільства. Все це є підставою для визнання політичних гарантій визначальними у створенні в Україні такого державного ладу, який відповідав би світовим стандартам демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л. Р. Державний лад України: поняття, система, гарантії: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Наливайко Лариса Романівна. — Х., 2010. — 535 с.
2. Чернецька О. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад як структурний елемент правового статусу / О. Чернецька // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 5. — С. 87-89.
3. Мамонов В. В. Гарантії прав, свобод и обязанностей граждан в СССР / В. В. Мамонов. — Алма-Ата : Казахстан, 1981. — 80 с.
4. Зарицкий А. В. Гарантии прав личности при реализации юридической ответственности (вопросы теории и практики) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Зарицкий Андрей Владимирович. — Коломна, 1999. — 195 с.
5. Рабінович П. М. Права людини і громадянина : навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. — К., 2004. — 464 с.
6. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини й громадянина в Україні : монографія / Т. М. Заворотченко. — Д. : Дніпропетр. нац. ун-ту, 2007. — 256 с.
7. Калініченко О. Політичні гарантії права людини на свободу світогляду і віросповідання та їх правове забезпечення за законодавством України / О. Калініченко // Право України. — 2009. — № 10. — С. 132-138.
8. Абасов Г. Класифікація гарантій прав місцевого самоврядування за характером і видом суспільних відносин: проблеми теорії / Г. Абасов // Підприємництво, господарство і право. — 2013. — № 2. — С. 165-169.

ЯКІСНІ ОСВІТНІ МОДЕЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Наливайко Л.Р.

(доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Проблема якості стала наріжним каменем у реформуванні національних освітніх

систем, що розпочалося наприкінці ХХ ст. і відбувається нині в багатьох країнах світу. Саме якісні показники розвитку освіти, на думку експертів, визначають ефективність суспільного поступу держав в умовах глобалізації світу та підвищення їхньої конкурентної боротьби за якість життя своїх громадян

Якість вищої освіти лежить в основі розвитку загальноєвропейського простору вищої освіти, який асоціюється із Болонським процесом, головною метою якого є систематизація законодавства, зусиль наукової та освітянської сфери й урядів країн Європи для істотного підвищення спроможності європейської освіти і науки у світовому вимірі [1, с. 3].

Інтеграція вітчизняної системи освіти до світових структур, повинна враховувати кращі досягнення в організації вищої освіти європейських університетів; не відкидати надбань і здобутків вітчизняної освіти, насамперед її фундаментальності та глибини; не виключати національної спрямованості, самобутності історичних традицій школи [2]. Важливим є розуміння того факту, що Болонські положення – це не уніфікація вищої освіти в Європі, а широкий доступ до освітніх і культурних надбань різних країн, зближення їхніх освітніх систем. Але еволюцію системи освіти, не слід ставити на перший план, не треба відокремлювати від інших сфер суспільства, вона має розвиватися у нерозривному взаємозв'язку із суспільством, беручи на себе роль каталізатора соціальних реформ.

Але небезпечним для України є також і некритичне сприйняття всього того, що надбано в європейській вищій освіті, оскільки вона також є недосконалою і перебуває на шляху пошуку нових, більш якісних освітніх моделей. Як відомо, Болонський процес спрямований на перетворення Європи на найбільш конкурентоспроможний і розвинутий освітній простір у світовій системі координат.

Важливим для української вищої школи є застосування європейських стандартів якості у вітчизняній системі ліцензування і акредитації та наша участь в європейській мережі з оцінювання якості у вищій школі. Для цього вивчаються і впроваджуються системи забезпечення, гарантування й управління якістю вищої освіти, застосовуються європейські практики оцінювання і моніторингу якості освіти, надається можливість входження на вітчизняний ринок освітніх послуг нових освітніх суб'єктів – міжнародних організацій з оцінювання якості освіти [3, с. 149].

Однією з найбільш дискусійних щодо проблеми якості освіти є проблема її оцінювання. Складність полягає, по-перше, у визначенні критеріїв, на основі яких проводиться це оцінювання. Вести мову про «якість» у науковому контексті можливо лише у випадку чіткого визначення критерію оцінки якості, чи під час усвідомлення того, що такий критерій повинен існувати [4, с. 12]. По-друге, процес оцінювання вимагає «надійної» моделі, з якою зіставляється система освіти, а також її процесуальні та результативні складові. По-третє, постає потреба у виробленні адекватних процедур зіставлення реальної освіти та моделі (стандарту).

Щоб з'ясувати, чи насправді ситуація в українській освіті настільки критична, можна проаналізувати досвід інших країн, які по-різному розв'язували питання оцінювання якості освіти.

Процес оцінювання якості освіти на формальній основі розпочався в країнах Європи з 1985 р., коли Великобританія, Франція та Нідерланди впровадили у своїх країнах національні системи оцінювання.

Великобританія пішла шляхом створення агентств, які спеціалізувалися на процедурах моніторингу та контролю. Однак стратегічні завдання у сфері координації якості освіти та контролюючі функції залишила за собою держава (Департамент освіти, Королівська інспекція).

Англійська система оцінювання якості освіти ґрунтується на принципі внутрішньої самооцінки. У межах цієї системи навчальний заклад самостійно розробляє свій механізм оцінювання відповідно до визначеної місії та завдань ВНЗ, оцінює якість освітніх програм

та аналізує якість викладання, навчання, управління, а також вивчає думку громадськості, яка постає основним важелем управління якістю освіти» [5, с. 24]. Ця система отримала поширення у США, Латинській Америці, до 1995 р. у Німеччині.

У Франції зовнішній контроль діяльності ВНЗ здійснюється Національним комітетом з оцінювання. Найважливішим напрямом діяльності комітету є оцінювання навчальних закладів через призму працевлаштування випускників та їх заробітної плати. Французька модель оцінювання якості освіти, на відміну від Британської, базується на зовнішній оцінці навчального закладу. Держава через спеціально створені нею структури визначає завдання, напрями та підходи до оцінювання якості освіти. Результатом процедури оцінювання якості є отримання спеціального державного документа, що підтверджує атестацію, акредитацію чи результати інспектування. Ця система отримала поширення у Данії, Фінляндії, Чехії, Естонії та ін. Однак треба відзначити, що в сучасних умовах французька система освіти децентралізується, і хоча «головна керуюча роль залишається за державою, але сутність її ролі змінюється – із держави-контролера вона перетворюється на державу-регулятора» [6, с. 599]. Беззаперечно, ці зміни відобразяться і на системі оцінювання якості освіти.

Крім зазначених вище існує змішана система оцінювання якості освіти, яка виникла у США в результаті поєднання французької та англійської систем. Визначення змісту та характеру освітнього процесу і діяльності надається ВНЗ, однак процедура акредитації здійснюється державними структурами, зокрема регіональними Асоціаціями університетів та коледжів, при яких діють Комісії з вищої освіти.

Так, основними оцінками якості американської освіти є: «акредитація навчального закладу, акредитація професійних освітніх програм, рейтингова оцінка та система об'єктивної оцінки знань і здібностей студентів» [5, с. 24]. Вважається, що таке поєднання сприяє врахуванню і «академічної свободи» освітніх закладів, і суспільних і державних інтересів.

Таким чином, у світовій практиці склалися різні системи оцінювання якості вищої освіти, які умовно можна поділити на три типи: до першого типу належать системи, що базуються на пріоритеті державних органів або структур, які фінансуються державою, пов'язані з державним контролем, державною акредитацією, при цьому самооцінці ВНЗ надається мінімальне значення; до другого – системи, у яких переважає процес самооцінки якості вищих навчальних закладів, спрямований на внутрішній аналіз; змішаний тип, що поєднує внутрішню та зовнішню оцінки.

Приєднавшись до Болонського процесу наша країна зробила перші кроки, але на цьому не слід зупинятись, бо перед нашою державою стоїть ще багато невирішених завдань. Основними перешкодами є невідповідність законодавства, різні вимоги до підготовки студентів тощо. Необхідно наголосити, що не слід забувати, про переваги, які містяться в вітчизняній системі освіти.

Отже, необхідною складовою забезпечення якості освіти є її оцінювання. В Україні воно здійснюється державними структурами, а саме Міністерством освіти і науки України за допомогою механізму ліцензування та атестації. Аналіз світової практики свідчить про необхідність доповнення системи оцінювання більш широким колом суб'єктів (наприклад, вищими навчальними закладами, роботодавцями, спеціальними професійними групами, міжнародними організаціями тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриневич Л. Новий закон про вищу освіту потрібен щоб зупинити погіршення якості вищої освіти [Електронний ресурс] / Л. Гриневич // «Вища освіта» Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. — Режим доступу: <http://vnz.org.ua/novyny/osvita/4974-lilija-grynevych-novyj-zakon-pro-vyschu-osvitu-potriben-schob-zupynyty-pogirshennja-jakosti-vyschoyi>.
2. Зайчук В. Управління якістю освіти як складова державної освітньої політики / В. Зайчук // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 2 (55). — С. 18-26
3. Щудло С. Вища освіта у пошуку якості: *gou vadis* / С. Щудло. — Харків-Дрогобич : Коло, 2012. — 340 с.
4. Качество современного отечественного образования: сущность и проблемы : монография / Н. Наливайко, Е. Пушкарева, Р. Шматков и др. — Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2009. — 312 с.
5. Гуржій А. Методологічні засади оцінювання та прогнозування розвитку вищої освіти в Україні / А. Гуржій, В. Гапон // Вища освіта України. — 2006. — № 1. — С. 23-31.
6. Тарапатов Н. Французькі університети на шляху до впровадження децентралізованої моделі управління: основні здобутки, проблеми та перспективи / Н. Тарапатов // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Вип. 15: [збірник наукових праць]. — Х. : Видавничий центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. — С. 598-600.

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Костицький Віталій

(юрист банку)

Національний Банк України є органом публічної влади і одночасно центральним банком держави. Тому питання про правовий статус працівників цього банку обов'язково включає і соціологічну складову дослідження. Всі елементи організаційної, інституційної, функціональної, політичної та нормативної незалежності НБУ концентруються довкола людського фактора, заломлюються крізь призму того, якою є якість працюючих в НБУ службовців, які вимоги висуваються до них і як ці вимоги реалізуються у практичній діяльності колективу працівників НБУ.

Колектив НБУ можна визначити як внутрішньо організовану, відособлену сукупність державних службовців, на яких законами та іншими нормативно-правовими актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій у структурі НБУ.

У нормативному сенсі особливості організації роботи працівників НБУ знаходять свій вияв в правовому регулюванні статусу колективу працівників НБУ, проходження ними державної служби, адже йдеться про орган державного управління, невід'ємною ознакою якого є наявність особливої структури працюючих, штатного розпису, умов та порядку проходження державної служби в даному органі.

Внутріорганізаційні службові відносини як різновид адміністративно-правових відносин, що складаються довкола проходження державної служби в тому чи тому органі державної влади, певною мірою виражають ступінь автономності статусу даного органу у системі таких органів. Зокрема, наявність автономної системи державної служби у структурі того чи того державного органу, ступінь конкретизації службових відносин у відомчих, а не законодавчих нормативно-правових актах відображають і ступінь автономності самого даного органу, обсяг його компетенції у сфері визначення статусу власних працівників.

Разом з тим, у разі визнання працівників такого органу державними службовцями, на них поширюються і загальні вимоги чинного законодавства про державну службу. Специфіка проходження такої служби, своєю чергою, обумовлена специфікою та призначенням цього органу, поставленими перед ним завданнями, цілями діяльності, що знаходить свій вияв у законодавстві.

Статус службовців НБУ є різновидом видового статусу державного службовця. Він регламентується переважно нормами адміністративного права України і складає окремий інститут у структурі більш загального правового інституту – інституту державної служби України.

У ньому поєднуються загальні права, обов'язки та гарантії прав, притаманні державним службовцям як таким, так і унікальні, особливі риси, притаманні саме працівниками центробанку держави, пов'язані передусім з особливостями функціонального призначення цього органу влади, специфікою виконуваних ним завдань, функцій і повноважень.

Разом з тим, йому притаманні і певні динамічні елементи, пов'язані у першу чергу з особливостями прийому на роботу, проходження службової кар'єри в НБУ, питаннями соціального захисту працівників НБУ тощо. Статусу працівників НБУ як державних службовців обумовлюється специфічністю ролі цих службовців у здійсненні конкретних державно-управлінських функцій. Цей статус включає в себе права, обов'язки, гарантії прав працівників НБУ, а також їх відповідальність.

Працівниками НБУ є службовці та обслуговуючий персонал НБУ. виокремлюючи ці дві категорії працівників НБУ, Закон установлює відповідно два різні правові режими їх роботи в цьому органі.

Службовцями вважаються особи, які безпосередньо беруть участь у виконанні функцій НБУ та займають посади, передбачені штатним розписом. Правління НБУ визначає перелік посад працівників, трудовий договір з якими укладається у формі контракту.

Законодавство про НБУ вирізняє дві категорії працівників: службовці НБУ, праця яких безпосередньо пов'язана з виконанням функцій НБУ, та обслуговуючий персонал. До складу останнього входять працівники, обов'язки яких безпосередньо не пов'язані із виконанням функцій НБУ.

Окрім внутріорганізаційних слід також звернути увагу на так звані зовнішні аспекти правового статусу працівників Національного банку України. Зокрема, законодавство встановлює також вимоги щодо несумісності для службовців НБУ, регулює питання їх взаємодії з працівниками інших органів державної влади. Встановлення особливого статусу працівників НБУ сприяє забезпеченню їх відданості організації діяльності банку, обмеженню стороннього впливу на них. Все це не виключає можливостей політичного впливу, проте Закон визначає мінімізацію такого впливу, усуває інституційні його форми, а відтак сприяє незалежній діяльності НБУ як центробанку держави.

Дотепер до кінця не проведено чіткої демаркаційної лінії у визначенні спільного, особливого та унікального у статусі державних службовців та статусі службовців саме НБУ.

Регулювання відповідних питань у спеціальному статусному Законі України „Про Національний банк України” є поверховим і значною мірою відсильним. Це породжує відомчу правотворчість, численні спроби заповнити законодавчі прогалини виданням підзаконних нормативно-правових актів, зокрема урядових (ми переконалися у цьому на прикладі урядової Постанови, прийнятої для реалізації статті 64 Закону України „Про Національний банк України”).

Такий, у цілому незадовільний, стан регулювання питань відповідальності як елемента статусу службовців НБУ дало підставу для обґрунтованого висновку про те, що питання відповідальності (її обсягу, видового різноманіття, чіткості суб'єктного складу тощо) працівників НБУ не визначено в чинному законодавстві України на належному рівні.

Подальший розвиток статусу працівників НБУ, його деталізація та конкретизація в чинному законодавстві, поступове зміцнення, розширення власне законодавчого регулювання елементів цього статусу – актуальне завдання юридичної теорії і практики в Україні. Разом з тим, це ще й важливий елемент підвищення статусу самого НБУ, зміцнення засад його незалежності, що, безумовно, позитивно впливатиме і на стан всієї банківської системи України в довгостроковій перспективі.

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Ланчак І.В.

(аспірант Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи)

Екологічні інтереси суспільства обумовлюють виконання державою екологічної функції, яка за своїм змістом належить до сфери екологічних відносин, а за формою – до системи правового регулювання суспільних відносин.

Під функціями держави, розуміють головні напрями її діяльності, спрямовані на вирішення спільних завдань суб'єктів суспільства, які на тій чи іншій стадії розвитку обумовлюються економічними, політичними, соціальними та іншими умовами існування цивілізації. Відтак, основні напрями діяльності держави, тобто її функції, мають об'єктивний характер, обумовлений потребами життя суспільства.

Загострення протиріч між економічними і екологічними інтересами суспільства і погіршення стану довкілля зумовило виникнення екологічної функції держави. Вперше екологічну функцію держави обґрунтували, ще радянські вчені - екологи О.С. Колбасов і Ю.С. Шемшученко. Після цього, зазначена функція остаточно виокремилась з поміж функцій сучасної держави (зокрема з функції економічної де вміщувались питання використання і охорони природи) і тепер в зв'язку з прогресуючим погіршенням стану природного середовища стала чи не найосновнішою функцією сучасної української держави.

Оскільки, ліс є чи не найважливішим компонентом довкілля, який неможливо відділити від інших його компонентів, то екологічна політика держави спрямована також і на охорону і раціональне використання лісів.

Ще у 90-х роках проф. В.В. Костицький висловив думку, що таке визначення лісу, в основі якого лежить біогеоценотичний підхід академіка В.М.Сукачова, мав би бути однією із найбільш вдалих новел нового ЛК України. Сучасні вчені лісівники, під лісом розуміють, сукупність деревних рослин та інших лісових рослин і організмів, що розвиваються в єдності і протиріччі з середовищем.

В зазначеному визначенні сформульовані біологічні ознаки лісів, а їх важливість для екологічного балансу довкілля розкриває ст.8 ЛК України через поняття «корисні властивості лісів». Вони полягають у їх здатності зменшувати вплив негативних природних явищ, захищати ґрунти від ерозії, регулювати стік води, попереджувати забруднення навколишнього природного середовища і очищати його, сприяти оздоровленню населення і його естетичному вихованню. З огляду на ці корисні для суспільства властивості законодавець наголошує, що ліси в Україні виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції (ст.3 ЛК України).

З економічної точки зору, ліс, це – постачальник цінних матеріалів (деревини, сировини для хімічної промисловості, лікарської сировини, продуктів харчування і т.п. Ліси - це основа кормової бази для тваринництва, ведення мисливського господарства, основа паперової, меблевої, фармацевтичної та інших галузей промисловості. Нерідко цей природний ресурс є основою для вдосконалення власної економіки.

З метою здійснення комплексу заходів спрямованих на збереження лісів України від знищення, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, спрямованих на захист від шкідників і хвороб, на раціональне використання і відтворення, в державі забезпечується правова охорона лісів, яка полягає у нормативному регулюванні суспільних відносин у цій сфері. Система правових норм, які регулюють суспільні лісові відносини на основі права державної власності на ліси і особливих принципах, становить самостійну галузь права – лісове право України.

Зміст того чи іншого способу впливу на суспільні відносини, його специфіка впливає з особливостей правового регулювання, тобто тих матеріальних благ, відносно яких виникають і розвиваються суспільні відносини. Специфіка лісу як об'єкта правового регулювання з сторони лісового права виражається в його природньому характері походження і функціонування, в його органічному взаємозв'язку з навколишнім природним середовищем.

На наш погляд, трансформація суспільних відносин в умовах формування ринкової економіки, висуває завдання пристосованості лісового права до таких змін, розробки і впровадження альтернативних методів правового впливу, заснованих на стимулюванні суб'єктів лісового права до підвищення ефективності власної лісоохоронної діяльності, до проявлення ініціативи у здійсненні лісоохоронних заходів.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СУДІВ ЯК ПРИНЦИПУ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Обрізко І.

(суддя)

Поняття та сутність спеціалізації судів закономірно розглядається як один з ключових та визначальних принципів (засад) організації судової системи держав, який порізному впроваджений до законодавства більшості сучасних країн та отримує навіть належне конституційне закріплення у деяких з них, надто в тих, які намагаються безпосередньо в Конституції зафіксувати найважливіші підвалини організації судоустрою країни.

Важливість даного принципу обумовлює необхідність його комплексного науково-теоретичного розкриття, яке б ураховувало максимально широку палітру наукових інтерпретацій, поглядів та підходів вчених та практиків, зокрема законодавців, до вирішення питання змістовного уточнення обсягу даного поняття, видового розмаїття спеціалізації судів, причин запровадження даного принципу до організації судових систем, а також допомагало б урахувати позитивні та негативні сторони впровадження даного принципу як діалектичну єдність проявів і властивостей даного правового явища. Очевидно, що з огляду на комплексний характер, даний принцип можна розглядати та аналізувати з різноманітних, зокрема гносеологічних, онтологічних, ідеологічних, формально-юридичних, політичних, історико-правових та інших позицій.

Принцип спеціалізації судів за різних часів мав неоднозначне тлумачення, порізному інтерпретувався різними дослідниками та отримував різноманітні модифікації свого нормативно-правового (законодавчого) закріплення.

Вихідним для наукового тлумачення поняття спеціалізації суду є визначення загальнонаукового тлумачення спеціалізації як такої та наступне окреслення специфіки значення цього терміну у межах юриспруденції. Такий науково-теоретичний підхід слугуватиме відправним базисом для наших наступних міркувань у площині вирішення поставленого наукового завдання.

Уточнення обсягу поняття спеціалізації в побудові судової системи, своєю чергою, передбачає з'ясування дефініції даного поняття, співвідношення принципу спеціалізації з принципом забезпечення єдності судової системи, а також виокремлення характерних ознак спеціалізованих судових органів як специфічних органів, що відправляють правосуддя з окремих категорій правових (судових) спорів.

Слід визнати абсолютно закономірним висновок про те, що юридичний принцип спеціалізації в побудові судової системи будь-якої держави вважається однією з фундаментальних основ (засад), які мають суттєве науково-теоретичне та прикладне значення для побудови відповідної конкретної судової системи[1; 2; 3].

Водночас нині вживання даного поняття в чинному законодавстві України стає дедалі частішим, часом навіть потрапляючи до текстів різногалузевих та різнопрофільних нормативно-правових актів (зокрема, 54 чинних законів України[4]), щоправда, без легального тлумачення свого змісту. Зокрема, у них, наприклад, йдеться про: спеціалізацію вищого навчального закладу та/або наукової установи (ст. 1 Закону України "Про наукові парки"[5]), оптимальну спеціалізацію регіонів у виробництві товарів та послуг (ст. 2 Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів"[6]), спеціалізацію територій (Закон України "Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки"[7]), спеціалізацію судового експерта (ст. 16 Закону України "Про судову експертизу"[8]), спеціалізацію міст, підприємств, виробництва (Закон України "Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст"[9]), спеціалізацію головних наукових організацій та установ у сфері транспортного забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків (Закон України "Про Комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2002-2010

роках”[10]), спеціалізацію працівників дипломатичної служби (ст. 20 Закону України “Про дипломатичну службу”[11]), спеціалізацію банків (ст. 4 Закону України “Про банки і банківську діяльність”[12]), спеціалізацію курортів (ст. 5 Закону України “Про курорти”[13]). Отже, представлене видове розмаїття спеціалізації вказує на поліморфність даної категорії, широкі можливості його застосування у різних сферах суспільних відносин.

Попри те, що поняття “спеціалізація” походить від латинського “Species”, що позначає вид, різновид, а, отже, коріння його сягають минулого, термін “спеціалізація” у сучасному вигляді сформувався порівняно нещодавно і має французьке походження від слова “Specialisation”. Воно утворюється шляхом виокремлення загальних ознак в індивідуальних поняттях і саме має спільні ознаки з іншими видовими поняттями[14].

Спеціалізація доволі часто розглядається і як категорія економічного порядку. Зокрема, в сучасній економічній теорії вживається поняття спеціалізації як зосередження діяльності на випуску певного виду продукції відноситься не лише до підприємства в цілому, але і до його підрозділів (цехів, дільниць, робочих місць). Розглядається також внутрізаводська спеціалізація – відмінна від спеціалізації підприємств. Вона здійснюється як у формі предметної, так і технологічної спеціалізації підприємств. Окрім того, розглядається і функціональна спеціалізація – за апаратом управління[15].

У соціально-трудовому контексті спеціалізація іноді ототожнюється з розподілом праці, який переважає в сучасному промисловому виробництві. При цьому аксіомою вважається те, що перевагою спеціалізації виступає, зазвичай, закріплення певних робіт (ділянок чи напрямів роботи) за відповідними фахівцями в даній галузі[16].

Варто погодитися з Д. Козаком, що тенденція спеціалізації, що панує у світі, повною мірою відображає розмаїття діяльності людини в тій чи іншій сфері, галузі господарювання, сприймає породжені цим розмаїттям особливості правового регулювання[17].

З юридичного погляду, спеціалізація – це зосередження діяльності на відносно вузьких напрямках; набуття спеціальних навичок і знань у певній галузі[18].

У правовій площині, зокрема, аналізуються процеси спеціалізації та диференціації законодавства[19]. Як вважає І.М. Сенякін, спеціалізація дозволяє охопити правовим регулюванням широкий спектр різнорідних суспільних відносин, урахувати їх специфіку, зробити їх більш упорядкованими[19].

На його ж думку, суть предметної спеціалізації полягає в тому, що нормативні акти і правові настанови, регламентуючи багатоманітні прояви суспільного життя і в результаті розподілу праці між ними, визначають диференціацію законодавства як цілого на різні галузі[19].

Поряд з ґрунтовним дослідженням питань спеціалізації та диференціації у праві зустрічаються сучасні дослідження близького кола проблем, а саме – диференціації та уніфікації у рамках галузевих правових дисциплін[20; 21; 22].

Водночас в юридичній науці поняття “спеціалізація” вживається, як правило, в аспекті формування розгалуженої системи спеціалізованих судів або в аспекті спеціалізації самих суддів. Застосований на практиці великий комплекс правових приписів не лише впливає на рівень спеціалізації процесуальної форми, але і визначає робоче навантаження судових органів, правильність здійснення ними правосуддя тощо[23].

Як відзначається в науковій літературі, тенденція появи системи спеціалізованих судів вважається однією з провідних особливостей організації правосуддя в сучасний період[24].

Між тим, відсутність законодавчої дефініції поняття спеціалізованого суду породжує різноманітні тлумачення та інтерпретації змісту цього поняття в юридичній науці.

Зокрема, на думку В.М. Хорьков та О.О. Голованова, спеціалізований суд – це такий орган державної влади, який створено з метою здійснення правосуддя у справах, які мають свій специфічний об'єкт або суб'єкт правового регулювання[25].

Сердюк В.В. запропонував таке поняття спеціалізованого суду: це “створена в системі судів загальної юрисдикції самостійна судова структура (самостійний вид судів), повноваження якої визначаються законом за принципом спеціалізованої компетенції з розгляду певної категорії справ, виокремлених за галузевою чи суб'єктною ознакою, а правосуддя здійснюється за нормами відповідних галузей процесуального законодавства”[26].

З точки зору В. Руднева, суть спеціалізованих судів можна зрозуміти, зіставивши їх з надзвичайними судами: останні утворюються за певних екстремальних обставин. Їх функціонування має винятковий та обмежений у часі характер. З другого боку, спеціалізований суд відрізняє від інших судів мета його діяльності – розгляд певних категорій спорів (наприклад, адміністративних) [27].

Гаркуша О.О. вважає єдиною ознакою спеціалізації судової діяльності є відповідний нормативний припис в Законі про спеціалізацію в окремій системі судів або про галузеву спеціалізацію в рамках однієї судової установи. З його точки зору, “не можуть бути ознаками спеціалізованих судів наявність відокремлених приміщень або автономізація суддівського самоврядування, або рішення суб'єктів судового управління в цій сфері”[28].

Аналіз наведених позицій згаданих вчених дають змогу критично підійти до висловлених ними суджень та сформулювати на основі критичного розгляду даних думок власну наукову позицію.

Насамперед зазначимо, що будь-який державний орган, а не лише спеціалізований суд, призначається для вирішення чи врегулювання певного кола справ. Отже, ці ознаки не можна віднести до кваліфікуючих ознак саме спеціалізованого органу.

Специфічність об'єкта чи суб'єкта правового регулювання також не прояснює ситуації, оскільки не дає відповіді на питання, у чому ж, власне, полягає така специфічність, адже будь-яка судова справа має притаманні лише їй об'єктно-суб'єктні характеристики.

Так само і розкриття поняття спеціалізованого суду через категорію спеціалізованої компетенції також залишає більше питань аніж відповідей. Адже незрозуміло, у чому полягає “спеціалізованість” відповідної компетенції.

“Виключність компетенції” є доволі широким за обсягом та невизначеним з нормативного боку поняттям. До того ж часто, навіть у діяльності спеціалізованих судів трапляються випадки перетинання компетенції, їх слабкої розмежованості, на чому часто наголошують дослідники (А.В. Абсалямов[29], Ю.М. Старилів[30] та ін.). За таких умов на науково-теоретичному рівні твердити про виключність компетенції спеціалізованих судів як відмітну їх ознаку також не доводиться. Більше того, в ідеалі, очевидно, будь-які органи публічної, у тому числі і судової, влади мають бути наділені чітко визначеною (абсолютно визначеною) компетенцією, щоб унеможливити їх довільне втручання у приватне життя та у сферу законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Загалом же, можна погодитися з тим, що в реалізації принципу спеціалізації судів через формування підсистеми спеціалізованих судів знаходить своє втілення функціональний розподіл повноважень усередині судової системи. Через такий розподіл судова система домагається концентрації зусиль на вирішенні відповідними органами окремих категорій юридичних спорів у межах відповідних видів правовідносин.

З нашої точки зору, спеціалізація судової влади є таким принципом її побудови, організаційно-правовою формою реалізації якої виступає створення, з одного боку спеціалізованих судів, а, з другого, спеціалізованих колегій (палат тощо) усередині самих судів. У такому контексті спеціалізація судів (судової системи) не обов'язково повинна передбачати утворення саме спеціалізованого суду.

Отже, слід погодитися з тим, що спеціалізація судової діяльності є багатоаспектним принципом. Його позитивний потенціал може і повинен реалізовуватися поряд та у тісній взаємодії з іншими прогресивними принципами організації судової системи держави та судочинства, у ході вирішення комплексу питань, які стосуються судоустрою, судочинства, організації діяльності суддів у державі тощо.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Степаненко К.В.

(кандидат юридичних наук доцент кафедри загальноправових дисциплін ДДУВС)

В широкому розумінні політичну соціалізацію можна визначити як процес засвоєння людиною норм, традиції політичної культури, що сприяють формуванню у нього необхідних якостей і властивостей для адаптації до даної політичної системи і виконання там певних функцій і ролей [1]. Зважаючи на політичні події, які відбулися в останні дні, зокрема зміну виду форми державного правління та переоцінку державницьких цінностей, питання політичної соціалізації громадян нашої країни сьогодні постають як ніколи актуальними та вчасними.

Після розпаду СРСР Україна, ставши на шлях розбудови незалежної держави, як колишня союзна республіка отримала у спадок дуже суттєві проблеми різного змісту, насамперед соціального. Сучасний етап розвитку Українського суспільства характеризується поглибленням його соціального поділу, розшаруванням і пошуком суспільного політичного компромісу, прийнятної для всіх народів, що мешкають в Україні, форми співіснування. Всі характерні для розбудови нової демократичної держави фактори, такі як вільний ринок, виникнення приватної власності, поглиблення національно-етнічних, поселенських різноманітних взаємозв'язків призвели до появи соціальних спільностей з відмінними, а то й прямо протилежними інтересами.

Рівень політичної культури в будь-якій державі світу, в тому числі й в Україні, визначається в процесі політичного становлення особистості. Практично в слабкому суспільстві індивіди і групи долучаються до певної системи цінностей, прийнятними формами політичної поведінки. Якщо соціалізація взагалі являє собою процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, то політична соціалізація означає залучення членів товариства до його цінностей та до форм суспільної діяльності.

Вибір тієї чи іншої моделі політичної соціалізації диктується типом пануючої в суспільстві політичної культури. Вона наказує певну модель відносин влади і особистості. На сьогодні державницька позиція, яка співпадає з позицією значної частини українських громадян, полягає у намаганні інтегруватися до європейської спільноти, побудувати чесну, справедливу, економічно сильну державу, що здатна конкурувати у всіх сферах на міжнародному просторі.

Виділення типів соціалізації передбачає опис найбільш характерних зразків, стандартів взаємодії індивіда і влади, в результаті якого здійснюється наступність політичного розвитку, передача політичних цінностей від одного покоління до іншого. У західній політології на основі характеру політичних цінностей і норм, які формують для індивіда певні зразки політичної поведінки, виділяються наступні *типи політичної соціалізації* [2]:

а) гармонійний тип політичної соціалізації, що передбачає наявність культурно однорідного середовища, зрілих демократичних традицій і громадянського суспільства, які забезпечують поважний діалог індивіда й влади. Вважається, що подібна ступінь культурної однорідності характерна для англо-американської культури. Влада і індивід прихильні до загально визнаних ідеалів, норм і цінностей, що дозволяє новим поколінням безболісно входити в політичне життя;

б) плюралістичний тип, якому властивий опосередкований характер взаємодії особистості з владою (переважає в країнах континентальної Західної Європи). Наявність значної кількості різнорідних субкультур передбачає початкову політичну соціалізацію індивіда в межах ідеалів і цінностей своєї культурно-етнічної групи. Однак конфесійно-культурну багатоманітність не перешкоджає досягненню консенсусу учасників політичної взаємодії завдяки високому рівню життя більшості соціальних груп, наявності численного середнього класу, існування єдиного культурного «коду», представленого цінностями ліберальної цивілізації (свобода, приватна власність, індивідуалізм, права людини, демократія, плюралізм тощо). Консолідована демократія в рамках цього типу політичної соціалізації заснована на динамічній рівновазі трьох начал: розвиненого громадянського суспільства, конституційного обмеження влади та індивідуальної свободи автономної особи;

в) конфліктний тип, характерний для суспільств з перехідною демократією. Високий рівень бідності більшості населення, жорстка прихильність індивіда цінностей клану, роду, племені ускладнюють досягнення згоди між носіями різних культур і владою. Значна культурна неоднорідність є основною причиною високого ступеня політичного насильства в цих суспільствах. Засвоєння індивідом містечкових цінностей і норм політичного життя завжди здійснювалося у жорсткій боротьбі з носіями інших політичних субкультур;

г) гегемоністський тип, що передбачає входження людини в політику виключно на основі цінностей будь-якого класу (наприклад, буржуазії чи пролетаріату), певної релігії (наприклад, ісламу) або політичної ідеології (наприклад, комунізму, лібералізму, фашизму тощо). Цей тип характерний для закритих політичних систем, які критично ставляться до цінностей інших систем. Такий тип політичної соціалізації існував у Росії в радянський час, а також у країнах соціалістичної системи.

До 90-х років ХХ ст. в радянській Україні домінував гегемоністський тип політичної соціалізації, пов'язаний з протиставленням цінностей комунізму і капіталізму. Була створена система політичної соціалізації, що дозволяла контролювати процес трансляції політичних цілей КПРС у внутрішню структуру особистості починаючи з дитячих років і закінчуючи дорослим життям. Всі інститути соціалізації (сім'я, дошкільні установи, школи, вузи, дитячі та молодіжні організації, КПРС) представляли собою механізми єдиної системи політичного виховання. Однак, незважаючи на можливості загального контролю за процесом соціалізації, набуття рис політичної суб'єктивності певними соціальними групами відбувалося на основі ліберальних цінностей, відмінних від комуністичних. До таких груп можна віднести частину творчої інтелігенції, досить численні групи працівників внутрішньої і зовнішньої торгівлі, дипломатів і т.д.

Крах політичної монополії КПРС і комуністичної ідеології на початку 1990-х років призвело до ліквідації колишньої системи політичної соціалізації. Українське суспільство вступило в перехідний стан, який позначений такими характерними особливостями:

– стара система цінностей виявилася дискредитованою (хоча на неї орієнтувалися значні групи населення);

– ліберальні політичні цінності ще не були затребувані широкими верствами суспільства;

– колишні агенти політичної соціалізації стали сповідувати різні політичні уподобання, причому часто кон'юнктурні і егоїстичні.

Відсутність цілісної системи політичної соціалізації призвело до того, що за останні роки в Україні політичні позиції особистості стали обумовлюватися її економічним становищем, а не впливом партій, лідерів, газет, телебачення і т.д. Тому найбільш потужним фактором виявляються конкретні економічні (наприклад, коливання курсу долара) і політичні події, що змінюють становище індивіда.

Отже, суспільства, що переходять від тоталітаризму до демократії, характеризуються суперечливим переплетенням двох тенденцій у процесі політичної

соціалізації: з одного боку, демократизація суспільного життя розширює можливості політичної участі особистості, включення в політику раніше політично пасивних груп населення, підвищує інформованість громадян про діяльність владних структур; з іншого боку, наростає політична апатія, відчуження, невіра як реакція особистості на падіння життєвого рівня, крах ідеалів.

В сучасних умовах демократичного розвитку України, політичну соціалізацію можна визначити як процес засвоєння людиною демократичних норм співіснування, традиції європейської політичної культури, яка ґрунтується на повазі до кожної людини та підвищення соціальних стандартів її життя. Кожен громадянин України повинен подолати в себе політичну апатію, докласти зусилля для побудови нового європейського суспільства, зберігаючи при цьому культурологічні традиції свого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Политическая наука : Словарь-справочник. / сост. проф. полит. наук Санжаревский И. И. — 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/2688/Социализация>

2. Политическая социализация: сущность, этапы, факторы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kulturoznanie.ru/politology/politicheskaya-socializaciya-sushhnost-etapy-factory/>

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВА ЦІННІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Переклїй І.

(юрист)

Питання належного осмислення конституційної категорії права власності Українського народу на природні ресурси з метою наповнення її реальним змістом, оцінки її суспільної важливості та з'ясування шляхів забезпечення повноцінного розвитку цього суспільного і правового інституту обумовлює потребу досліджень розуміння проблематики права власності загалом та права власності Українського народу на природні ресурси як соціальної та правової цінності.

Аксіологічний підхід до розуміння права власності Українського народу дає змогу більш чітко та ґрунтовно простежити роль цього правового феномену в житті суспільства. Нагадаємо, що відповідно до частини першої статті 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Із змісту цієї статті випливає, що на конституційному рівні принципово відокремлено власність Українського народу від власності інших суб'єктів права. Вважаємо, що це є суттєвим елементом забезпечення його правоздатності як самостійного суб'єкта публічно-правових відносин. Крім того, як випливає з наведеного конституційного формулювання, конституційного значення в ньому надано визначенню: 1) суб'єкта права власності, яким визнано Український народ як найбільш загальний суб'єкт публічного характеру; 2) перелік об'єктів прав власності Українського народу, при тому, що цьому перелікові властивий відкритий характер ("та інші природні ресурси"); 3) можливості здійснення права власника від імені Українського народу органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

У системному зв'язку з наведеним конституційним формулюванням перебувають конституційні приписи, за якими: 1) власність зобов'язує; вона не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству; 2) держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; 3) всі суб'єкти права власності рівні перед законом. У сфері реалізації конституційної моделі права власності Українського народу на природні ресурси зазначені норми визначають та

обумовлюють соціальну функцію згаданого права власності як провідної її функції, що вказує на публічно-правову природу цього правового інституту.

У соціологічному сенсі право власності Українського народу на природні ресурси – це сукупність правомочностей Українського народу самостійно, постійно, незмінно, відповідно до Конституції та законів України володіти, користуватися та розпоряджатися природними ресурсами в цілях задоволення публічних екологічних інтересів нинішнього та майбутніх поколінь Українського народу. При цьому, очевидно, враховуючи специфіку природних ресурсів, зокрема необхідність їх раціонального використання та охорони, до згаданих правомочностей слід додати і як обов'язкові елементи обов'язки раціонального використання та охорони згаданих природних ресурсів як народом безпосередньо, так і за допомогою спеціально уповноважених органів публічної влади.

В об'єктивному сенсі право власності Українського народу на природні ресурси – це сукупність різногалузевих правових норм, що регулюють суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження природними ресурсами як об'єктами виключної власності Українського народу як титульного власника цих ресурсів. При цьому зазначені норми тісно пов'язані з нормами, що регулюють відносини щодо раціонального природокористування та охорони довкілля (у тому числі і відповідних природних ресурсів).

Право власності Українського народу на природні ресурси становить незаперечну та самостійну конституційну цінність у системі інших правових цінностей. Його реалізація є елементом аксіологічно-правового боку системної дії юридичних норм щодо регулювання права власності в цілому.

Аксіологічно-правовий підхід до аналізу права власності Українського народу на природні ресурси покликаний збалансувати, не виправданий ухил в бік проголошення пріоритетності та “священності й недоторканності” приватних різновидів власності, що домінували до останнього часу в юридичній (переважно цивілістичній) науковій літературі.

Наявність права власності Українського народу на природні ресурси сама по собі є суттєвою правовою цінністю, оскільки вона несе в собі значний загальнодемократичний потенціал. У деталізації цього права засобами закону закріплюється найвищий ступінь доступності народів та кожному громадянину України кожного виду природних ресурсів, тоді як рівні можливості щодо їх використання відбивають стан соціальної справедливості в суспільстві.

Соціальна цінність власності Українського народу на природні ресурси полягає в своєрідності правового регулювання та закріплення відповідного комплексу правовідносин; у цілях такого регулювання; у взаємозв'язку цієї власності та суверенних прав народу, суверенітету держави; у відображенні у відносинах з приводу цієї власності суспільних екологічних інтересів, а також у відносній самостійності цієї власності, якій надано конституційного значення, тощо.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Щербина Є. М.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін ДДУВС)

Діяльність органів державної влади в напрямку забезпечення благоустрою населених пунктів України має ознаки публічного адміністрування, що пов'язано із зміною характеру відносин з юридичними і фізичними особами у зв'язку з раціональним використанням та охороною земель, піклуванням про навколишнє середовище, створенням умов для безпечного та комфортного життя кожної людини. Публічне адміністрування у сфері благоустрою населених пунктів України повинне

супроводжуватися якісним інформаційним забезпеченням з використанням сучасних інформаційних технологій.

Для більшості розвинених країн світу ситуація у сфері благоустрою населених пунктів є предметом особливої уваги офіційної влади всіх рівнів, політичних партій і громадських рухів, засобів масової інформації та широких верств населення. Благоустрій населених пунктів України є вагомим показником рівня соціально-економічного становища нашої держави, таке становище відображає традиції сучасних міст світу, де інформація про благоустрій, зокрема про стан екологічної безпеки, загальнодоступна і займає одне з провідних місць у політичному та громадському житті суспільства.

Закон України “Про благоустрій населених пунктів” сприяє формуванню у сфері благоустрою населених пунктів ефективної організації виконавчої влади на центральному і місцевому рівнях публічного адміністрування.

Впровадження нової моделі публічного адміністрування повинно супроводжуватися розробкою та застосуванням нових схем та регламентів прийняття управлінських рішень, заснованих на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Важливим напрямком підвищення ефективності державного адміністрування у сфері благоустрою населених пунктів України є інформатизація діяльності органів державної влади. Безумовно, без належного інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади у сфері благоустрою населених пунктів України комплексні програми з покращення благоустрою населених пунктів будуть замикатися на рівні органів публічної адміністрації, залишатися приватною справою посадових осіб без залучення до їх реалізації громадськості.

Слід зазначити, що в останнє десятиріччя світ переживає перехід від «індустріального суспільства» до «інформаційного суспільства». На сьогодні в Україні сформовано правові засади побудови «інформаційного суспільства»: прийнято ряд нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо інформатизації органів державної влади, електронного документообігу і цифрового підпису, створення електронних інформаційних ресурсів, розвитку телекомунікацій, планування, управління та регулювання розподілу та використання радіочастотного ресурсу тощо.

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» та розпорядження Кабінету Міністрів від 15 серпня 2007 року № 653-р, яким затверджено План заходів з реалізації завдань щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2005-2015 роки підвели умовну рису під нормативно-правовою базою інформатизації, яку на сьогодні складають п'ять Законів України, чотири Укази Президента України, двадцять п'ять постанов Кабінету Міністрів України, а також розпорядження КМУ, накази Мінтрансз'язку і Держзв'язку, зареєстровані у відповідному порядку в Міністерстві юстиції України. Прийняття Законів України «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», Указів Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» відіграло значну роль у розвитку інформатизації в Україні.

Крім того, суттєве значення для розвитку «інформаційного суспільства» в Україні має створення нормативної основи щодо надання інформаційних адміністративних послуг органами державної влади через Інтернет в межах реалізації завдань щодо впровадження загальнодержавної електронної інформаційної системи «Електронний уряд», якими визначено порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади, запроваджено заходи щодо забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів виконавчої влади, а також встановлено порядок та вимоги щодо інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади. Всі ці заходи, безумовно, складають стрижень інформаційного

забезпечення діяльності органів державної влади й у сфері благоустрою населених пунктів України.

Отже, сутність і особливості інформаційного забезпечення діяльності органів державної влади у сфері благоустрою населених пунктів України лежать у площині співіснування всіх елементів цього комплексного явища. З урахуванням цих елементів, під інформаційним забезпеченням діяльності органів державної влади у сфері благоустрою населених пунктів України пропонуємо розуміти сукупність даних з питань благоустрою, які отримані від внутрішніх і зовнішніх джерел надходження (комплексом взаємопов'язаних методів і заходів), що систематизовані, збережені та поширені органами державної влади у зручному для них вигляді.